

NOTAT: Evaluering af forsøg med valgfag udenfor skoletid

6. februar 2020

Resume

Roskilde Kommune fik i 2016 godkendelse til at afvikle to bestemte valgfag uden for almindelig skoletid som en forsøgsordning. Baggrunden for forsøget var et ønske om at udvikle et mere varieret valgfagsudbud på tværs af kommunen. Roskilde Kommune fik i 2018 godkendelse til en udvidelse af forsøgsordningen, så den kunne gælde øvrige fag.

Det er vurderingen, at muligheden for at lægge undervisningen uden for almindelig skoletid i de pågældende fag har givet et større udbytte for eleverne i disse fag, men der er udfordringer i forhold til elevernes fremmøde.

I lyset af indførelse af de obligatoriske valgfag i 7. og 8. klasse, og af at lokale samarbejder om valgfag mellem skolerne i Roskilde Kommune har medført et større valgfagsudbud, vurderes det ikke længere at være samme behov for at kunne tilbyde valgfag uden for almindelig skoletid for at sikre et varieret valgfagsudbud i Roskilde Kommune.

Baggrund for ansøgninger om forsøgsordningerne

Den 27. juni 2016 fik Roskilde Kommune godkendelse fra Undervisningsministeriet til at afvikle de to valgfag "Friluftsliv" og "Vores natur – vores kultur" uden for almindelig skoletid som en forsøgsordning i perioden august 2016 til juni 2019.

Baggrunden for ansøgningen om den første forsøgsordning med valgfag i samarbejde med Ungdomsskolen og Boserupgård Naturcenter var et stort fokus på at styrke et mere varieret valgfagstilbud på skolerne i Roskilde Kommune.

På den baggrund har Roskilde Kommune fra skoleåret 2017/18 også arbejdet med at danne lokale valgfagssamarbejder mellem skolerne for at understøtte et mere varieret udbud af valgfag. Skole- og Børneudvalget har fulgt udviklingen i valgfag tæt, og der er udarbejdet oversigter over skolernes valgfag i årene 2015/16, 2016/17 og 2017/18. Oversigterne viser, at der er udviklet et varieret udbud af valgfag i skolerne i Roskilde Kommune. Mange skoler har udvidet deres udbud af valgfag gennem de lokale samarbejder. For eksempel har en skole med 4 valgfags tilbud i 2015/16 og i 2016/17 i skoleåret 2017/18 tilbud om 7 valgfag for 7. klasse, 12 valgfag for 8. klasse og 4 valgfag for 9. klasse.

Den 22. august 2018 giver Undervisningsministeriet tilladelse til udvidelse af forsøgsordningen til andre valgfag, der kan følges som obligatorisk valgfag. Med tilladelsen blev forsøget udvidet, så det udløber med skoleåret 2019/20, med en række betingelser. Udvidelsen af forsøgsordningen skal evalueres med udgangen af 2019.

Baggrunden for ansøgningen var, at Skole- og Børneudvalget gerne vil give skolerne mulighed for at kunne tilbyde flere valgfag, der har det til fælles, at de vil kræve længere sammenhængende undervisningssekvenser og undervisning, der er flyttet væk fra skolen.

Fra skoleåret 2019/20 er de nye obligatoriske praktisk musiske valgfag indført, så eleverne i 7. og 8. klasse skal vælge et af disse valgfag. Det betyder, at der er langt færre elever, der frit kan vælge øvrige valgfag, idet det kun er 9. klasses eleverne.

Roskilde Kommune har desuden godkendt 36 kommunale valgfag uden for valgfagsrækken inden for et meget varieret emnefelt, som er godkendt til afholdelse på alle kommunens skoler.

Der er derfor nu tale om en anden ramme for afviklingen af valgfagene på skolerne. Det varierede udbud af valgfag for 9. klasses eleverne skal også afstemmes med skolernes muligheder for at oprette alle de udbudte valghold. Endelig er hensynet til værnens reglen om elevernes normale undervisningstid taget i betragtning.

Forvaltningen vurderer på den baggrund, at der i dag er et varieret udbud af valgfag i Roskilde Kommune og i kraft af de lokale samarbejder og kommunale valgfag er et godt grundlag for fortsat varierede udbud i lyset af de obligatoriske valgfag i 7. og 8. klasse.

Skolernes evaluering af forsøgsordningen

De skoler, der svarer, at de har afviklet valgfag uden for skoletid, har følgende begrundelser for at have valgt at udbyde valgfag uden for almindelig skoletid. Dels at det er for at kunne have et varieret udbud af fag. Og dels at de længerevarende forløb understøtter faget, blandt andet fordi det inkluderer udflugter og fisketure m.m.

Skolerne vurderer, at elevernes udbytte af fagene har været større på grund af muligheden for at lægge valgfaget uden for almindelig skoletid, og at det har givet faget en ekstra dimension at kunne holde noget af undervisningen i weekender.

De skoler, der har svaret, at de har afholdt valgfag uden for normal undervisningstid, bekræfter alle, at betingelserne for forsøget har været opfyldt, herunder at der udbydes andre valgfag inden for den almindelige undervisningstid, og at det er frivilligt for eleverne at følge valgfag uden for almindelig undervisningstid.

Seks skoler har svaret, at de ikke udbyder valgfag uden for skoletid, heraf en specialskole. De skoler, der begrundet det, siger følgende.

- De ikke har følt det nødvendigt at udbyde valgfag uden for almindelig skoletid, da variationsbredden på de i forvejen gode valgfag har været tilstrækkeligt.
- De finder det mest hensigtsmæssigt at lægge det som en del af det almindelige skema.
- Det vil skabe ekstra behov for koordinering med en anden skole, som de samarbejder om valgfag om
- Undervisning ikke skal gå ud over almindelig undervisningstid af hensyn til fritidsaktiviteter
- Valgfag (på den pågældende skole) er organiseret parallelt med talentklassers morgentræning
- Det ikke passer til elevgrupper (på specialskole) at ændre på skoledagens længde eller sammensætning.

Samlet evaluering

Det er Boserupgård Naturcenter og Roskilde Ungdomsskoles vurdering af eleverne, som under forsøgsordningen, deltog i valgfaget "Friluftsliv", har haft et større udbytte, end hvis faget skulle gennemføres uden dispensationen.

Det skyldes især følgende faktorer:

- For at opfylde læringsmålene for "Friluftsliv", kræver det at eleverne ikke kun har et teoretisk viden om emnerne, men får en praktisk erfaring, som de kan perspektivere. Dette kræver, at der er tid og rum til at arbejde med gruppedynamikker, praktiske færdigheder og det sanselige element i undervisningen.
- De kompetencer, som eleverne tilegner sig under forløbet, baserer sig mere på den empiriske viden, de opnår under de længerevarende forløb, end teoretisk viden fra oplæg. I friluftsliv kan denne empiri kun opnås ved at bruge friluftsliv i praksis.
- Friluftsliv handler om at være ude i længere tid og bruge forskellige kompetencer til at imødekomme de udfordringer, eleverne møder undervejs. Derfor er ekskursionerne den eneste ramme, som giver de rette betingelser for at det ønskede faglige udbytte opnås.
- To centrale læringsmål i valgfaget "Friluftsliv" omhandler "At kunne forholde sig til og handle ud fra de forskellige fænomener og situationer eleverne møder i naturen" og "At kunne etablere en rationel og målrettet adfærd i forbindelse med friluftsliv i forskellige naturtyper og på forskellige årstid". Hvis disse to læringsmål skulle håndteres inden for almindelig skoletid, ville det fx være svært at arbejde med emnerne sikker, tør og varm overnatning i naturen, konsekvenser ved forkert påklædning og vurdering af sikkerheden for forskellige aktiviteter i forhold til konkrete situationer.

Underviserne vurderer, at elevernes udbytte i valget "Friluftsliv" har været stort. Via elevernes nye empiriske viden, har de været gode til at perspektivere det til nye handlingskompetencer og en mere generel viden. Læringsmiljøet har været præget af god social trivsel og eleverne har været gode til at sætte ord på deres nye viden og kompetencer. Fra de forældre, som bakker eleverne op i at deltage i valgfaget, har der være meget positive tilbagemeldinger omkring det faglige indhold.

De største udfordringer under forsøgsordningen har været eleverne og forældrenes syn på valgfaget, som faglig og obligatorisk fag. På flere ekskursioner har nogle elever, med støtte fra deres forældre, fravalgt at deltage på grund af begivenheder i familien eller fritidsinteresser. Boserupgård Naturcenter og Roskilde Ungdomsskole har været i løbende dialog med de skoler, som eleverne kom fra. Selvom skolerne har taget ansvar for klar kommunikation med forældre og elever, har fremmøde været et gennemgående problem for alle hold. De største udfordringer ligger både i at undervisningen er flyttet væk fra deres respektive skoler og at undervisningen uden for almindelig undervisningstid kan kollidere med fritidsaktiviteter. Det kræver en stor indsats at sikre elevernes deltagelse.

I det omfang, man ønsker at give mulighed for at viften af valgfag skal indeholde friluftsliv eller lignende emner, er det, på baggrund af skolernes og udbydernes evaluering, vurderingen at det højner det faglige udbytte, at man kan tilbyde undervisningen uden for den almindelige undervisningstid. Det er dog også vigtigt at holde fast i de fire betingelser:

- At der tilbydes valgfag inden for rammen af den almindelige undervisningstid.
- At de tidsmæssige rammer for hver enkelt valgfag er oplyst i skolernes informationsmateriale.
- At elever og forældre skriftligt giver tilsagn om elevernes deltagelse i undervisningen, der ligger ud over kl. 16 på hverdage.
- At der indhentes godkendelser fra skolebestyrelserne fra de deltagende skoler.

Derudover skal der være stor opmærksomhed på, at elevernes fremmøde til valgfagene er obligatorisk. Det kræver en ekstra indsats for skolerne, Boserupgård Naturcenter at gøre elever og forældre ekstra opmærksomme på at undervisningen bliver prioriteret højt.

Uddybning af forløbene for forsøgsordningerne

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling modtog den 5. april 2016 og med supplerende mail af 12. maj 2016 Roskilde Kommunes ansøgning om tilladelse til at iværksætte et forsøg efter folkeskolelovens § 55, stk. 1, så Roskilde Kommune på kommunens folkeskoler og i den kommunale ungdomsskole kan iværksætte et forsøg, hvor der sker fravigelse af den tidsmæssige ramme for elevers deltagelse i valgfag.

10 af kommunens skoler og ungdomsskolen havde ønske om at kunne gennemføre de kommunalt godkendte valgfag "Friluftliv" og "Vores natur – vores kultur" uden for den almindelige undervisningstid. Der er ved mail af 12. maj 2016 sendt skolebestyrelsernes tilslutning til forsøget.

Begrundelsen for ansøgningen var, at bestemmelserne om den tidsmæssige ramme for den obligatoriske undervisning begrænser mulighederne for at gennemføre undervisningen på en hensigtsmæssig måde i de nævnte kommunale valgfag. Det er anført, at mange fagspecifikke aktiviteter til disse kommunale valgfag kræver længere sammenhængende undervisningsperioder eller et større omfang af aktiviteter i weekender, end der normalt er gældende for skolefag.

Det er supplerende i mail af 12. maj 2016 oplyst, at de "teoretiske" dele af undervisningen med oplæg og baggrundsstof ligger i valgfagsblokken, altså primært inden for almindelig undervisningstid, mens ekskursioner og ture med overnatning, der udgør tyngden på de to valghold, tidsmæssigt fylder mere end ekskursioner på almindelige valghold. Det er endvidere oplyst, at undervisningen ikke kan gennemføres, uden at størstedelen af undervisningen rækker ud over den skemalagte valgfagsblok, der ligger før kl. 16.

Den 27. juni 2016 fik Roskilde Kommune godkendelse fra Undervisningsministeriet til at afvikle de to valgfag "Friluftsliv" og "Vores natur – vores kultur" uden for almindelig skoletid som en forsøgsordning i perioden august 2016 til juni 2019.

På den baggrund blev de to valgfag igangsat i samarbejde mellem Roskilde Ungdomsskole og med Boserupgård Naturcenter i skoleårene 2017/18 – 2019/20. I de tre skoleår, blev der gennemført flere forløb i valgfaget "Friluftsliv", mens der ikke var elevopbakning til at gennemføre valgfaget "Vores natur – vores kultur".

Roskilde Kommune ansøgte i juli 2018 om en udvidelse af forsøgsordningen om at valgfag kan gennemføres uden for den tidsramme mellem ca. kl. 8 – 16, hvor undervisningen normalt skal placeres. Roskilde Kommune anførte som begrundelse for ansøgningen, at man gerne vil have mulighed for at kunne tilbyde flere valgfag, der har det til fælles, at de vil kræve længere sammenhængende undervisningssekvenser og undervisning, der er flyttet væk fra skolen.

Ministeriet godkendte ansøgningen og udvidede forsøget med et år, så det udløber med skoleåret 2019/2020, og med evaluering af forsøget med udgangen af 2019. Følgende betingelser blev knyttet til forsøget

- At der tilbydes valgfag inden for rammen af den almindelige undervisningstid.
- At de tidsmæssige rammer for hver enkelt valgfag er oplyst i skolernes informationsmateriale
- At elever og forældre skriftligt giver tilsagn om elevernes deltagelse i undervisningen, der ligger ud over kl. 16 på hverdage

- At der indhentes godkendelser fra skolebestyrelserne fra de deltagende skoler

Der har efter udvidelsen af forsøgsordningen været afholdt valgfag med dele af undervisningen uden for almindelig skoletid i valgfagene friluftsliv, First LEGO League og drama. Skolerne er gjort bekendt med betingelserne for forsøgsordningen, og det er forvaltningens vurdering, at forsøgene er blevet afviklet i overensstemmelse med disse betingelser.

Antal elever

Forvaltningen har fået oplyst følgende elevtal for valgfagene uden for normal skoletid fra Roskilde Ungdomsskole og enkelte skolars valgfagssamarbejder.

Friluftsliv: Skoleåret 2017/18: 42 elever, skoleåret 2018/19: 76 elever og skoleåret 2019/20: 70 elever, i alt 188 elever på friluftsliv hen over de tre skoleår.

Drama: Skoleåret 2018/19: 18 og skoleåret 2019/20: 20, i alt 38 elever hen over de to skoleår.

First Lego League: Skoleåret 2018/19: 24 og skoleåret 2019/20: 21, i alt 45 elever hen over de to skoleår.

I alt har der over de tre skoleår været 271 elever på valghold, der er afviklet uden for normal skoletid.

I skoleåret 2019/20 er der 111 elever på valgfag uden for normal skoletid.

Undervisningstid uden for almindelig skoletid

Det er oplyst, at tiden for undervisningen indenfor og uden for almindelig skoletid er fordelt således på fagene.

Friluftsliv: Der har været flere forskellige modeller for afvikling af faget. Timerne varierer mellem 4 – 9 timer inden for almindelig skoletid og 51 - 56 uden for almindelig skoletid.

Drama: Der er cirka 16 timer uden for almindelig skoletid, primært i weekenden inden forestillingen.

First Lego League: Tre lørdage fra kl. 9 – 15 og én lørdag fra kl. 8 - 15 i alt 25 timer uden for almindelig skoletid og 35 timer inden for almindelig skoletid.